

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев1 8/2025
31.10.2025. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Мирјане Андријашевић, председника већа, Иване Рађеновић и Весне Мاستиловић, чланова већа, у парници тужиле АА из ..., чији је пуномоћник Жарко Миловановић, адвокат из ..., против туженог Института за лечење и рехабилитацију „Нишка Бања“, са седиштем у Нишкој Бањи, чији је пуномоћник Ирена Стојадиновић, адвокат из ..., ради поништаја решења о престанку радног односа, одлучујући о ревизији тужиле изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године, у седници одржаној 31.10.2025. године, донео је

ПРЕСУДУ

УСВАЈА ревизија тужиле и **ПРЕИНАЧУЈУ СЕ** пресуда Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године у делу става првог изреке којим је одлучено о захтеву за поништај решења туженог о отказу уговора о раду тужиле и пресуда Основног суда у Нишу П1 3899/17 од 05.12.2018. године, тако што се **ДЕЛИМИЧНО УСВАЈА** тужбени захтев тужиле, па се поништава као незаконито, решење туженог број ... од 09.05.2016. године о отказу уговора о раду број ... од 17.04.2003. године.

УКИДА СЕ пресуда Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године и пресуда Основног суда у Нишу П1 3899/17 од 05.12.2018. године у делу којим је одлучено о захтеву да се обавезе тужени да тужилу врати на рад и признају сва права из радног односа и одлуци о трошковима поступка и предмет враћа у том делу првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Основног суда у Нишу П1 3899/17 од 05.12.2018. године, ставом првим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев којим је тужилца тражила да се поништи као незаконито решење туженог бр. ... од 09.05.2016. године којим јој је отказан уговор о раду бр. ... од 17.04.2003. године и тужени обавезе да тужилу врати на рад и призна јој сва права из радног односа, као и захтев за накнаду трошкова парничног поступка. Ставом другим изреке обавезана је тужилца да туженом накнади трошкове поступка од 159.000,00 динара са законском затезном каматом од дана извршности до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године, одбијена је као неоснована жалба тужиле и потврђена првостепена пресуда.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужиле је изјавила ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Пресудом Врховног касационог суда Рев2 3031/2020 од 10.02.2021. године, одбијена је као неоснована ревизија тужиле изјављена против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године.

Одлуком Уставног суда Уж 5655/2021 од 17.04.2025. године, ставом првим изреке, усвојена је уставна жалба тужиле и утврђено да је пресудом Врховног касационог суда Рев2 3031/20 од 10.02.2021. године повређено право подносиоце уставне жалбе на правично суђење из члана 32. став 1. Устава Републике Србије. Ставом другим изреке, поништена је пресуда Врховног касационог суда Рев2 3031/20 од 10.02.2021. године и одређено да Врховни суд донесе нову одлуку о ревизији подносиоце уставне жалбе изјављене против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж1 573/2019 од 16.06.2020. године.

У поновном поступку по ревизији тужиле, Врховни суд је испитао побијану пресуду применом члана 408. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр.72/11, 55/14, 87/18, 18/20 и 10/23), па је нашао да је ревизија тужиле основана.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју ревизијски суд пази по службеној дужности, а у поступку пред другостепеним судом нема пропуста у примени одредаба ЗПП. Ревизијско указивање на битну повреду парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 12. ЗПП није релевантно, зато што та повреда не представља дозвољен ревизијски разлог у смислу члана 407. ЗПП.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиле је била у радном односу код туженог на основу Уговора о уређивању међусобних права, обавеза и одговорности бр. ... од 17.04.2003. године, а обављала је послове ... до 10.05.2016. године када јој је оспореним решењем од 09.05.2016. године отказан уговор о раду на основу члана 179. став 5. тачка 1. Закона о раду и члана 22. Закона о одређивању максималног броја запослених у јавном сектору, због престанка потребе за њеним радом, услед организационих и економских промена и истим решењем утврђена је висина отпремнине која је исплаћена тужиле. На основу Одлуке Владе РС о максималном броју запослених на неодређено време у систему државних органа, систему јавних служби, систему Аутономне покрајине Војводине и систему локалне самоуправе за 2015. годину („Службени гласник РС“ бр. 101/15), одређен је лимит укупног броја запослених код туженог на 378 запослених на неодређено време. Туженом су од стране Министарства здравља достављене Инструкције од 06.01.2016. године о процедури спровођења рационализације броја запослених који припадају немедицинском кадру, а уз исте су достављени и критеријуми за утврђивање вишка запослених формирано од стране републичких репрезентативних синдиката из области здравства. Тужени је 30.01.2016. године донео Правилник о организацији и систематизацији послова, на који је Министарство здравља, као ресорно министарство дало сагласност актом од 25.02.2016. године. Тужени је 25.03.2016. године донео Одлуку о покретању поступка

решавања „вишка запослених“ и образовању радне групе за спровођење рационализације, а 29.03.2016. године донео је Одлуку о спровођењу анкете из чије садржине се утврђује да послови које је тужилца обављала „...“ спадају у групу послова на којима постоји потреба смањења броја извршилаца (за 5 од укупно 39 извршилаца). Поводом анкете, тужилца се изјаснила да не жели да јој радни однос код туженог престане споразумно уз исплату новчане надокнаде. Радна група туженог је у периоду од 12.04.2016. године до 21.04.2016. године држала састанке поводом рационализације, вршила је бодовање на основу достављених критеријума, утврђивала ко ће од запослених бити проглашен „вишком запослених“ и о свему томе сачинила записнике који су саставни део бодовне листе. Тужени је 22.04.2016. године донео Одлуку о утврђивању вишка запослених, којом је поред осталих запослених, обухваћена и тужилца. У образложењу одлуке наведени су запослени који су добровољно пристали да им радни однос престане уз исплату новчане накнаде, међу којима је и једна ..., а наведено је и да је поступак рационализације спроведен применом критеријума за немедицинске раднике у здравству и да је најпре престао радни однос запосленима који у календарској години испуњавају или који ће у року до две године од проглашења „вишком запослених“ испунити услов за остваривање права на пензију, а потом је извршено и бодовање применом поменутих критеријума из члана 5. и утврђени су запослени за чијим радом је престала потреба. Тужилци је радни однос престао применом првог критеријума, јер је испунила услов за старосну пензију.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су одбили тужбени захтев за поништај решења о отказу уговора о раду од 09.05.2016. године уз закључак да је за доношење спорног решења био образован отказни разлог прописан чланом 179. став 5. тачка 1. Закона о раду („Службени гласник РС“ бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/13 и 75/14). Процедура доношења аката у поступку рационализације и решавања вишка запослених код туженог спроведен је у свему у складу са Законом о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору и одредаба чланова 153. до 158. Закона о раду, при том имајући у виду да је до дана објављивања Одлуке Уставног суда Изз 244/2015 од 30.06.2016. године у „Службеном гласнику РС“ број 81/16 од 5.10.2016. године, одредба члана 20. Законом о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору била на снази. Како је тужилца проглашена вишком применом првог критеријума за немедицинске раднике у здравству који се односи на испуњавање услова за остваривање права на старосну пензију на пословима које је обављала, јер је у том моменту имала 62 године, то су оценили да је услед наступања технолошких, економских и организационих промена код тужног, тужилци законито престао радни однос уз исплату отпремнине, а због чега је и неоснован захтев за враћање на рад.

Основано се ревизијом тужилце указује да је побијана одлука заснована на погрешној примени материјалног права у делу којим је одлучено о захтеву за поништај решења туженог којим је тужилци отказан уговор о раду.

Према одредби члана 179. став 5. тачка 1. Закона о раду („Службени гласник РС“ бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/13 и 75/14), запосленом може да престане радни однос ако за то постоји оправдани разлог који се односи на потребе послодавца и то ако услед технолошких, економских или организационих промена престане потреба за обављањем одређеног посла или дође до смањења обима посла. Одредбама чланова 153-158. Закона о раду прописан је начин утврђивања вишка запослених код послодавца, када је обзиром на укупан број запослених и број запослених који су

вишак, неопходно доношење програма решавања вишка запослених и прописана је садржина програма између осталог и критеријуми за утврђивање вишка запослених, као и поступак његовог доношења.

Законом о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору ("Службени гласник РС", бр. 68 од 4. августа 2015 године) у одредби члана 20. у одељку под називом Престанак радног односа због испуњења услова за старосну пензију, било је прописано да запосленом у јавном сектору за време примене овог закона престаје радни однос када наврши године живота и стаж осигурања који су прописани законом за одлазак у старосну пензију (став 1), да запослени остварује право на отпремнину у складу са прописима којима се уређује његов радно-правни статус (став 2), да изузетно од става 1. овог члана, радни однос запосленог у јавном сектору из става 1. овог члана не престаје ако се послодавац и запослени споразумеју о наставку радног односа и дужини његовог трајања, у циљу обезбеђивања стручног и континуираног обављања неопходних функција организационог облика (став 3), да се споразумом из става 3. овог члана може утврдити наставак радног односа запосленог најдуже до навршења 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања (став 4), да споразум из става 3. овог члана замењује одредбе уговора о раду, односно решење о заснивању радног односа у делу којим се уређује врста и дужина трајања радног односа (став 5), те да изузетно од ст. 1–5. овог члана, запосленом коме је навршење радног века и наставак радног односа након навршења радног века уређен посебним законом, радни однос престаје у складу са посебним законом (став 7). Одредбом члана 22. истог закона у одељку под називом Престанак радног односа уз исплату отпремнине, прописано је да организациони облик за који је у складу са овим законом утврђена потреба рационализације, дужан је да након доношења нових аката о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места и престанка радног односа запослених са којима је закључен споразум, утврди број запослених за чијим радом престаје потреба у складу са новом организацијом рада, најмање до броја утврђеног одлуком о максималном броју запослених (став 1.), да организациони облик који има обавезу доношења програма за решавање вишка запослених у складу са законом, дужан је да за запослене из става 1. овог члана за чијим радом престаје потреба у складу са новом организацијом рада, донесе и спроведе програм решавања вишка запослених у поступку и на начин одређен законом (став 2.).

У поступку утврђивања неуставности оспорене законске одредбе до доношења коначне одлуке, Уставни суд је донео решење Јуз 244/2015 од 8.10.2015. године о обустави извршења појединачног акта или радње предузете на основу одредаба члана 20. Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору („Службени гласник РС“, број 68/15). Одлуком Уставног суда Јуз 244/2015 од 30.06.2016. године („Службеном гласнику РС“ број 81/16 од 5.10.2016. године), утврђено је да наведена одредба члана 20. Законом о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору није у сагласности са Уставом и стављено је ван снаге Решење Уставног суда од 8.10.2015. године.

У конкретном случају, код туженог је дошло до спровођења поступка рационализације на основу Закона о начину утврђивања максималног броја запослених у јавном сектору („Службени гласник РС“ бр. 68/2015, 85/2015, 81/2016). Оспореним решењем од 09.05.2016. године тужилци је отказан уговор о раду на основу члана 179. став 5. тачка 1. Закона о раду и члана 22, у вези са чланом 20. Закона о одређивању максималног броја запослених у јавном сектору, због престанка потребе за њеним

радом, услед организационих и економских промена, јер је испунила услов за остваривање права на старосну пензију (62 године живота и 21 годину радног стажа), а поступак рационализације спроведен је применом првог критеријума за немедицинске раднике у здравству да најпре престаје радни однос запосленима који у календарској години испуњавају или који ће у року до две године од проглашења „вишком запослених“ испунити услов за остваривање права на пензију, услед чега није била подвргнута бодовању применом других прописаних критеријума.

Међутим, престанак радног односа због навршења радног века (прописаних година живота и стажа осигурања) представља институт који је уређен Законом о раду и другим законима којима се уређују питања заснивања и престанка радног односа запослених у органима, организацијама и установама које чине јавни сектор, у смислу члана 1. став 2. и члана 2. Закона о начину утврђивања максималног броја запослених у јавном сектору. Тако је чланом 175. став 1. тачка 2. Закона о раду чије се одредбе, уколико посебним законом није што друго предвиђено, примењују и на запослене у јавним службама, прописано је да радни однос, престаје када запослени наврши 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања, уколико се запослени и послодавац другачије не споразумеју.

Општи услови за стицање права на старосну пензију уређени су чланом 19. Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“, бр. 34/03...142/14) и то тако што је одређено да осигураник стиче право на старосну пензију кад наврши 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања, који су идентични за све осигуранике, без разлике на пол осигураника. Чланом 19а истог закона, предвиђен је одређени прелазни режим за осигуранике жене, тако да имају погодност да право на старосну пензију остваре и пре навршених 65 година живота, почев од навршених 60 година и шест месеци у 2015. години и надаље, уз повећање старосне границе у свакој следећој години у складу са условима из тог закона, али остваривање тог права зависи искључиво од воље осигураника.

Следом изнетог, прописивање законског услова за престанак радног односа, као један од начина смањења броја запослених у јавном сектору и то због навршења одређених година живота који се односи само на жене запослене у јавном сектору чиме је законско право на старосну пензију под повољнијим условима у погледу навршених година живота индиректно претворено у основ престанка радног односа по сили закона, има за последицу неједнако и неповољно поступање према тужилци по основу пола и зајемченој доступности свих радних места свима под једнаким условима у смислу члана 60. став 3. Устава РС, на шта се основано наводима ревизије указује. С тим у вези, Одлуком Уставног суда I Уз 244/15 од 30.06.2016. године, која је објављена у „Службеном гласнику РС“ број 81/16 од 5.10.2016. године, утврђено је да одредба члана 20. Закона о начину утврђивања максималног броја запослених у јавном сектору није у сагласности са Уставом. Полазећи од одредбе члана 168. став 3. Устава који предвиђа да наведена законска одредба престаје да важи даном објављивања одлуке Уставног суда у Службеном гласнику РС, а да поступак у овој правној ствари није правноснажно решен, не може се прихватити становиште нижестепених судова да се у конкретном случају законитост оспореног решења може ценити применом одредбе члана 20. Закона о начину одређивања максималног броја запослених у јавном сектору која је проглашена неуставном.

Стога, како у поступку доношења побијаног решења тужени није поступао у свему према одредбама члана 153. до 158. Закона о раду када је тужила оглашена „вишком запослених“ на радном месту на коме је дошло до смањења броја извршилаца и то применом првог критеријума - испуњењем услова за остваривање права на старосну пензију због чега није била подвргнута ни бодовању, ни примени других прописаних критеријума који су репрезентативни синдикати у области здравства на нивоу Републике Србије усвојили и предложили, то је по оцени Врховног суда повређено правило поступка утврђивања вишка запослених, због чега нису испуњени услови за престанак радног односа тужиле на основу члана 179. став 5. тачка 1. Закона о раду. Зато су нижестепене пресуде у том делу преиначене, па је усвојен тужбени захтев и поништено оспорено решење туженог о отказу уговора о раду тужиле.

Међутим, побијана одлука у делу којим је одлучено о захтеву о захтеву тужиле да се обавезе тужени да је врати на рад и признају сва права из радног односа заснована на погрешној примени материјалног права, због чега је чињенично стање остало непотпуно утврђено.

Према члану 191. став 1. Закона о раду ако суд у току поступка утврди да је запосленом престао радни однос без правног основа, на захтев запосленог, одлучиће да се запослени врати на рад. Према члану 175. наведеног закона, радни однос престаје, поред осталог, када запослени наврши 65 година живота и најмање 15 година стажа осигурања, ако се послодавац и запослени друкчије не споразумеју. У контексту наведених материјано правних одредаба, до продужења радног односа и по испуњењу наведених услова може доћи на основу споразума послодавца и запосленог, а одлука о продужењу радног века заснива се на закону и дискреционој оцени послодавца, због чега је чињенично стање остало непотпуно утврђено у погледу постојања услова за враћање тужиле на рад, с обзиром на животну доб тужиле и стаж осигурања. Зато је у том делу Врховни суд укинуо нижестепене пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење, а у поновном поступку, имајући у виду изнете примедбе, суд ће поново одлучити о основаности тужбеног захтева тужиле за враћање на рад и признавање права из радног односа и за своју одлуку дати правилне материјалноправне разлоге.

Укинута је и одлука о трошковима парничног поступка која зависи од коначног успеха странака у спору.

На основу члана 416. став 1. и 2. ЗПП, Врховни суд је одлучио као у изреци.

**Председник већа-судија
Мирјана Андријашевић, с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**